

ISSN:1306-3111

e-Journal of New World Sciences Academy
2010, Volume: 5, Number: 4, Article Number:D0030

FINE ARTS

Received: August 2010

Accepted: October 2010

Series : D

ISSN : 1308-7290

© 2010 www.newwsa.com

Feyzan Göher

Nigde University

fgoher@nigde.edu.tr

Nigde-Turkey

PIYANO EĞİTİMİNDE PEDAL KULLANIMI

ÖZET

Piyano eğitiminde doğru pedal kullanımı, müziksel ifadenin gücü için son derece önemlidir. Piyanoda çalınan bir eser ancak pedal yardımıyla elde edilebilenden daha farklı renk ve tınılarla zenginleştirilebilir ve etkili bir biçimde yorumlanabilir. Literatür taraması niteliğindeki bu araştırmada piyano eğitiminde pedalın önemine, tarihsel gelişimine, sağ, sol ve orta pedalların görevlerine, pedal kullanımına başlamaya ilişkin görüşlere, önerilere ve araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Piyano, Piyano Eğitimi, Pedal, Pedal Teknikleri, Pedalların Görevleri

USING PEDALS IN PIANO TEACHING

ABSTRACT

Using the correct pedal in piano training carries great importance in terms of how powerful the music is expressed. Any piece played on the piano can be enriched and hence interpreted more effectively in terms of its liveliness and tone only by making use of the pedals. In this study, which is of the nature to be a literature scanning, the importance of pedal use in piano training, its development in history, roles played by the right, left and middle pedals, opinions with regard to starting to use the pedals, recommendations on the subject as well as the conclusions reached in this investigative study have been included.

Keywords: Piano, Piano Teaching, Pedal, Pedal Techniques, Pedals' Roles

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Piyano eğitimi, bilişsel, devinişsel, duyuşsal olarak örgütlenen insanın davranışlarının tasarlanmış bir bütünlük içerisinde geliştirilmesini amaçlayan bir süreçtir. Öğrenci bu süreç boyunca, teknik, nota okuma, müzikalite gibi iyi bir çalıcılık için gerekli olan birçok beceriyi kazanmaya çalışır. Doğru pedal kullanma da bu süreç içerisinde kazanılması gereken becerilerden birisidir.

Piyano çalarken hem iki el, hem de ayakları koordineli olarak kullanma gereği, onu diğer enstrümanlardan daha fazla dikkat gerektiren bir alet yapmıştır. Bu gerekleri yerine getirebilmek için pek çok temel teknik beceri öğrenilmelidir. Pedal da mutlaka doğru öğrenilmesi gereken bir teknik beceridir. "Teknik, güzeli yaratmak ve ifade etmek için gereken bir güçtür" (Fenmen,1991:30). Sağlam bir pedal tekniğine sahip olmak da, şüphesiz güzel müzik yaratmak için atılan önemli adımlardan birisi olacaktır.

Bestecinin yapıtlarıyla iletme istedikleri, pedalların doğru kullanımıyla daha gerçek, daha canlı olacaktır. "Pedal, piyanodan çıkan sesin sönme niteliğine karşı gelen, tını süresini uzatan ve onu kuruluştan kurtaran bir araçtır" (Pamir,1984:164). Pedal, piyanonun ruhudur ve piyanoda eserlerin gerektiği gibi yorumlanabilmesi için, pedal kullanım teknikleri çok iyi kavranmış olmalıdır (Banowetz, :91).

Piyanoda çalınan bir eser ancak pedal yardımıyla elde edilebilenden daha farklı renk ve tınılarla zenginleştirilebilir ve etkili bir biçimde yorumlanabilir. Anton Rubinstein, pedallı piyanonun ruhu olarak tanımlar. Gerçekten de pedal kullanmadan bir esere bestecinin yansıtmak istediği ruh ve karakteri vermek veya piyanoda şarkı söyler gibi bir çalış biçimi elde etmek neredeyse olanaksız gibidir. Ayrıca sağlam bir tuşe geliştirilmesinde de pedalin çok büyük katkısı vardır. Burada kısaca değinilen özellikleri bakımından pedal, piyano eğitiminde ayrıcalıklı bir yere ve öneme sahiptir(Çimen,2001:158).

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Bu çalışmada, piyano eğitiminde ayrıcalıklı bir yere sahip olan pedal konusunu detaylarıyla ele alınarak, piyano pedalinin tarihsel gelişimi ve mekanizmanın işleyişi hakkında bilgi verilmektedir. Çalışmada ayrıca temel pedal tekniklerini tanıtılmakta, pedal öğretimine başlama zamanı ve başlangıç yaklaşımları üzerinde durulmakta, pedal kullanımında karşılaşılan belli başlı sorunlar vurgulanarak çözüm önerileri sunulmaktadır. Araştırma konu ile ilgili daha sonra yapılacak çalışmalara ışık tutması açısından da önem taşımaktadır.

3. ANA KONU (SUBJECT)

Piyano eğitiminde önemli bir yere sahip olan pedallar, farklı kullanım özellikleriyle piyano çalımını çok daha renkli bir hale getirmektedir. Bestecinin istediği atmosferin yaratılmasında büyük yardımcı olan pedallar, tutumsuz ve dikkatsizce kullanıldığı zaman eserlerin yapısını bozabilir, bulanıklığa, ses kirliliğine yol açabilirler. Bu anlamda pedalların farklı durumlardaki etkileri ve görevlerinin bilinmesi, dolayısıyla doğru pedal kullanımı, piyano icrasında büyük öneme sahiptir.

4. BULGULAR (FINDINGS)

Piyano Pedalinin Gelişimi

Piyanonun 1711'de Bartolomeo Cristofori tarafından icadından sonra piyano yapımcılarının piyano üzerindeki çalışmaları bitmemiş, piyanonun gelişimi, kaliteli ses elde etme ve piyanoda ifadeyi geliştirme yönünde sürmüştür. Her usta, kendisinin uğraşlarına göre piyanoya yeni bir şeyler eklemiştir.

İlk piyanolar, birçok yönden günümüz piyanolarından farklıydı. Bu farklılık pedallar için de geçerlidir. Bilindiği gibi, günümüz piyanolarında sağ pedala basıldığı zaman, tellerin üzerindeki surdin kalkar ve ses zenginleşir. İlk piyanolarda bu etkiyi elde edebilmek için, elle kontrol edilebilen bir mekanizma yapılmıştır. Ancak bu mekanizma, piyanistin ellerini kaldırması gerektiği için zorluklar oluşturmaktaydı.

Elle kontrol edilen mekanizmaların yarattığı zorluk, 1765'te Almanya'da ilk defa yapılan diz manivelası ile kısmen ortadan kaldırıldı. 1777'lerde Londra'da Adam Beyer tarafından daha geliştirilmiş bir mekanizma yapıldı. Onun piyanoları "cleft foot" (tırnağı yarıklı)'lu bir pedala sahipti. Bu pedal, hem bas hem de tiz gruplarda tek başına kontrol edilebiliyordu. İlk ayak kontrollü pedal mekanizmasının daha geliştirilmiş hali, 1783'te Londra'da John Broadwood tarafından icat edildi. Bu mekanizma, Paris'te Erard Kardeşler ve daha sonra 1789'da Augsburg'ta Johann Stein tarafından uygulandı (Şen, 1990:32).

Broadwood'un icat ettiği pedal mekanizmasında, pedalların birine basıldığı zaman, teller üzerindeki ses söndürücü çuhalar kalkıp, tellerin serbest bir şekilde titreşimi sağlanıyor; diğer pedala basılınca, tellerin üzerine kumaş parçası inerek titreşim azaltılıyordu (Rowland, 1993:79).

Erard'ın enstrümanlarında pedala basıldığı anda surdinler ya tüm tellerin üzerinden ya da sadece tiz bölümden kalkabiliyorlardı. Bas ise tek başına kalkmıyordu. Beyer, kendi sisteminde bu sorunu çözdü. Broadwood'un enstrümanlarında, Beyer'e özgü olan bölümlü pedal kontrolü korundu (Şen, 1990:32). Bu sisteme göre Erard'ın enstrümanlarında görülen eksiklik de giderilmiş oldu.

1800'lü yıllarda günümüz pedallarına oldukça benzeyen pedallar yapılmaya başlanmıştır. Kimi zaman bir alette sekiz pedal bulunsa da bu pedalların ancak dört ya da beşi kullanılmıştır (Rowland, 1993:85).

Piyano pedallarının mekanik olarak icadından sonra, pedal kullanımı gelişmiş ve pedallar müziğin icrasında sık sık kullanılmaya başlanmıştır. Pedal kullanımı bestecilerin yazdıkları eserlerde, virtüözlerin icrasında müzisyenlere yardımcı olmuş ve bu kişiler sayesinde pedal kullanımı gelişmiştir. 1830'lu yıllardan sonra, pedallar günümüz piyanolarındaki pedallara daha çok benzedi. Yani surdinin teller üzerinden kalkışını tek başına sağlayabilen pedallar gelişerek günümüze kadar geldiler.

Bazı konser piyanolarında mevcut olan ve nadiren kullanılan orta pedal (sostenuto pedal) ise 1862'de Claude Montal tarafından bulunmuş ve Steinway tarafından geliştirilmiştir (Ercan; 1992: 36). Orta pedal, ilk kez 1844'te Paris Fuarı'nda Fransız Boisselot and Sons of Marseilles firması tarafından tanıtıldı. 1874'te hem Fransız hem de Amerika Birleşik Devletleri patentini aldı. Ama Avrupalı üreticiler arasında geniş bir birlik sağlanamadı. Bununla beraber, Amerika'da Steinway bu pedalı uyarladı ve diğer şirketler onun örneğini aldılar (Rowland, 1993:98). Bu pedal, piyanoda bütün seslerin değil, istenilen tek bir sesin uzatılmasına yaramaktadır. Konsol piyanolarında ise bu pedal yerine piyanonun sesini tamamen kısar ve gece pedalı olarak adlandırılan pedal bulunur.

Şekil olarak sağ pedal için en çok kullanılan **Ped** ve (*) işaretleri XVIII. Yüzyılın sonuna kadar sürmüştür. XIX. Yüzyılda piyanistlerin büyük çoğunluğu tarafından "legato pedal tekniği" aynı yüzyılın ikinci yarısına kadar kullanılmamış, bunun yerine teknik olarak "ritmik pedal tekniği" uygulanmıştır (Şen; 1990:32). Bu teknikte, pedal armoni ile aynı anda basılır. Çalan ayağıyla tempo tutmuş olur, legatoyu eller gerçekleştirirdi.

Günümüzde kullanılan "legato pedal tekniği"nde ise pedal, legato ile birlikte her yeni armonide değiştirilerek gerçekleştirilmektedir. Eski ritmik pedal tekniği ise, XIX. Yüzyılın orijinal pedalı olarak önemini korumaktadır (Şen, 1990:32).

- **Pedal Mekanizmasının İşleyişi**

Piyanoda genel olarak iki pedal bulunur: Birinci pedal (sağ pedal), ikinci pedal (sol pedal). Bazı konser piyanolarında ortada bir üçüncü pedal daha bulunur. Bu pedal "sostenuto pedal" diye adlandırılır. Bugün kullanılan konsol piyanolarının çoğunda bu iki pedal var olmakla birlikte bazılarında bir de orta pedal (surdin, gece pedalı) bulunur. Bu pedal sabitleştirildiğinde susturucu görevi yapar. Bu pedal egzersizlerde kullanılır.

"Piyano edebiyatında birinci pedala daha çok önem verildiği görülür. Bu belki de bazı eski konsol piyanolarında tek bir pedal bulunmasından kaynaklanmaktadır" (Pamir,1984:164). Ancak, sağ pedalin kullanım özelliklerinin diğerlerine oranla daha çeşitli olduğu bir gerçektir. Çeşitli renk inceliklerini verebilmek için her iki pedalin da kullanımına ihtiyaç vardır.

- **Sağ Pedal**

Bu pedala birinci pedal da denilir. İngilizce'de "damper" veya "loud"; Fransızca'da "forte" pedal olarak adlandırılır. Bu pedal "yastık pedal" ya da "sustaining pedal" olarak da adlandırılır. Sağ pedalin tek görevinin sesleri kuvvetlendirmek olduğunu düşünenler bu pedalı registre olarak isimlendirmişlerdir. Ama bu günümüzde kullanılmayan bir isimdir. Registre kelimesini günümüzde kullanıldığı anlam "ses genişliği"dir. Bu pedala basıldığı zaman, tüm tellerin üzerindeki surdin kalkar ve ses zenginleşir. Pedalsız çalınan bir seste, surdin sadece o sese ait olan tuşun telinden, dolayısıyla eş tonda akort edilmiş üç telin üzerinden kalkar. Fakat, parmak tuştan kalktığı anda surdin tekrar yerine gelir ve tını söner. Pedal ile çalınan bir tuşta, surdinin eller üzerinden kalkması ile yalnız o tuşun teli değil, bütün diğer tellerde titreşime girer. Ses hacmi büyür. Parmak tuştan kalksa bile tellerin titreşimi devam ettiği sürece tınlama sürer.

- **Sol Pedal**

Bu pedal, ikinci pedal, una corda pedal ya da yumuşak pedal (soft pedal) da denilir. Bu pedala basıldığı zaman, tuşlar biraz yanlamasına sağa doğru kayar. Basılan tuşun çekici üç tele dokunacağına, iki tele; bazı aletlerde sadece bir tele dokunur. Bu yüzden tını hafif çıkar. Dokunulan iki telin dışındaki diğer tek tel piyano mekanizmasının sağdan sola kayması ile, çekicinin değmiş olduğu tellerle birlikte titreşime girer. Bu tel titreşime girdiği için ayrıca bir çekiç vuruşuna gerek yoktur. Çünkü üzerindeki surdin kalkmıştır ve kendisiyle birlikte eş akort edilmiş diğer komşu tellerin titreşime girmesi, kendisinin de bu titreşimlere katılmasına neden olur.

Duvar piyanolarıyla, konser piyanolarında sol pedalin işleyişi birbirlerinden biraz farklıdır. Duvar piyanolarında sol pedal, çekiçleri tellere ½ inç yaklaştırarak varış mesafesini azaltır. Kuyruklu piyanolarda ise, daha önce söz edildiği üzere, sol pedala basıldığında çekiçler üç yerine iki tele vursunlar diye hafifçe kayarlar (Banowetz,:93).

- **Orta Pedal**

Bu pedala, sostenuto pedal ya da uzatma pedalı da denilir. Üç pedal içinde en az kullanılan pedaldır. Bu pedala basıldığı zaman, önceden basılmış ve tutulan sesin değeri yükselir. Bu yükselmiş değer, orta pedal ile yakalanır ve teller pedal bırakılana kadar öylece kalırlar. Diğer bütün tuşlar normal olarak çalışır (Arnold,1983:1429). Parmaklar henüz bırakmamışken, çalınan sesin tutulabilmesi için, orta pedal notanın hemen ardından basılmalıdır. Pedalların Kullanımları,

- **Sağ Pedalin Kullanım Çeşitleri:**

- o Sesten önce basılan pedallar
- o Nota ile aynı zamanda basılan pedallar
- o Gecikmeli pedallar. (Notadan hemen sonra basılan pedallar)

Sesten önce, yani tuşa basmadan önce çalınan pedala basmak, dolgun çıkması istenen ses veya akorlar için kullanılır (Fenmen,1947:75). Ayrıca pedalın sestem önce basılması o ses veya akorun sert olmasını engeller. Sesten önce pedal kullanımı parçanın ilk sesinde vurgu meydana getirmeden yumuşak bir giriş yapmaya olanak verir.

Sesten önce pedal basma tekniği, suslarla ayrılan cümlelerin başlangıcında da kullanılabilir (Çimen,2001 :164).

Ses ile beraber basılan sağ pedal ise, o sesin aksanlanmasına yardımcı eder. Kuvvetli ve aksanlı sesler için pedal bu şekilde kullanılmalıdır. Ama pedal bu şekilde kullanılırken, son derece dikkatli davranmak gerekir. Aksanlanması istenen sestem önceki notaların bu sese karışmamasına dikkat etmek gerekir.

Sesle birlikte pedal kullanımı başlangıç düzeyinde genellikle arpejli, kırık akorlu ve ellerin bir elin diğerinin üzerinden geçirildiği pasajlarda kullanılır. Aşağıda verilen örnekte Grow'un Evening Tide adlı parçasındaki mi minördeki arpej, ellerin dengeli ve akıcı bir şekilde birbirini izlemesini ve tüm seslerin aynı tınıda olmasını gerektirir. Pedal sayesinde bunu başarmak çok kolay olacaktır (Çimen,2001:163).

- Sağ Pedalın Görevleri

Sağ pedal piyanonun pedalları içerisinde en çok kullanılan ve en fazla işlevi olanıdır. Sağ pedalın görevleri şunlardır:

- Sesleri Bağlamak: El, ses çizgisinin içindeki sesleri pek çok durumda bağlayamaz. Çünkü aynı zamanda pek çok başka işlevi de yerine getirmek zorundadır. Çok sesli ve geniş aralıklar içinde yürüyen ses çizgilerinde bu gibi durumlara sık sık rastlanmaktadır. Seslerin birbirine bağlanabilmesi, elin gerilme niteliğine de bağlıdır. Bundan ötürü büyük eller bu gibi durumlarda daha az pedal ile yetinebilirler ama küçük eller daha çok pedala ihtiyaç duyarlar (Pamir,1984:165).

Sesleri bağlama amacıyla pedal kullanımında çok dikkatli olmak gerekir. Bu çeşit pedal kullanımına, ancak gerekliyse başvurulmalıdır. Elle bağlanabilecek akorları ve sesleri, kolaya kaçarak akor yardımıyla bağlamak doğru değildir.

Sağ pedalın sesleri bağlama amacıyla kullanılmasında, ayağın kendine özgü keskin, hızlı ve bilinçli bir teknik edinmesi gerekir. Basış ile bırakış arasında süre çok kısadır. Bu da çok keskin bir kulak denetimi gerektirir. Bu işitsel duyarlılığı kesinleştirmek için çok çalışmak gereklidir (Lindeman,1996:230).

- Tınısının Sürmesi İstenen Bir Notanın Uzatılması: Kimi eserlerde bir notanın org notası olarak tınlamaya devam ettirilmesi bir taraftan da ezginin ince nüanslarını da düşünerek pedal değişimlerinin yapılması istenir. Böyle durumlarda pedal büyük bir titizlikle kullanılmalıdır.
- Sesin Kuvvetini Arttıran ve Vurguları Ortaya Çıkaran Pedallar: Burada kullanılacak pedal, kısa darbeler şeklinde olmalıdır. Leyla Pamir, "Çağdaş Piyano Eğitimi" adlı kitabında bu kısa darbelerden "fırça darbesi" olarak söz eder.
- Sesleri Tatlılaştırmak ve Yuvarlaklaştırmak için Kullanılan Pedallar: Bir pedal değişikliği için, sadece yeni bir armoninin ortaya çıkması beklenmez. Bu değişim için başka nedenler de vardır. Bir pasajın melodik şekli, yönü gibi nedenler de göz önüne alınması gereken faktörlerdir. Bu kullanımda pedallar, şiiriyeti, renk zenginliğini, ışık oyunlarını vermede yardımcı olurlar.

Fırça darbeli pedallar, bütün danslarda ya da dans bölümlerinde kullanılır. Ayaklar pedalda tıpkı dans eder gibi zarif ve sürekli bir şekilde hareket etmelidir. Genellikle danslar ve rondolarda öğrencinin ayağı kaba ve hantaldır. Onaltılıklarda ve otuzikiliklerde de yine bu çok hareketli fırça darbesi pedallar kullanılabilir. Ayak pedala şöyle deyip

geçivermelidir. Bunun içinde pratik ve iyi bir kulak eğitimi önemli bir yer taşır (Pamir,1984:171).

- **Kısmi pedal**

Sağ pedal, esere ve yerine göre çeyrek, yarım ve üç çeyrek olarak kullanılabilir. Pek çok kaynakta dörtte bir pedal, "1/4" , yarım pedal, "1/2" , dörtte üç pedal ise "3/4" olarak gösterilir. Bu kesirler sadece yaklaşık kraterler olup, gerçekte pedalin basıldığı aralığı göstermemektedir. Bu piyanodan piyanoya değişiklik gösterebilir. Kesirler, pedala basılarak uzatılması istenen sesin miktarını göstermektedirler.

Banowitz'in "Pedalling Technique" adlı makalesinde kısmi pedal seviyelerini elde etmek için aşağıdakilerin denenmesini önerilmiştir:

- Dörtte bir basılmış pedalları denemek için bir gamı ya orta dereceli bir tempoda ya da bir dizi akorlarla çalmak gerekir. Bulanıklık olmamalıdır. Aynı pasajlar pedalsız çalındığında ses kalitesinde belirgin bir fark görülür.
- Yarım basılmış pedalları test etmek için, gamı orta dereceli bir tempoda çalmalıdır. Kısmen bulanıklık meydana gelecektir. Staccato hala staccato sesi verir.
- Dörtte üç basılmış pedalları denemek için oldukça yüksek sesli bir akor çalmalıdır. Parmaklar tuştan kalktığında ses devam etmeli, fakat sadece kısmi rezonansla olmalıdır. Pedal tamamen basılmış şekliyle çalındığında, aynı akor daha fazla rezonans verecektir.

Yarım basılmış pedal, dörtte bir basılmış pedaldan daha fazla rezonans verdiği için, gamlarda ve değişik armonilerde bulanıklığa neden olacaktır.

Yarım basılmış pedal, özellikle yavanlığın kaçınılması gerektiği yer olan Alberti bas figürasyonlu pasajlarda faydalıdır.

- **Trill Pedalı**

Sağ pedal kullanılarak yapılan bu tarz, topuk yerden kesilerek bütün bacak aşağı yukarı oynatmak suretiyle yapılır. Buna pedal trili, flutter pedal, titreşim pedal, vibrato pedalı, tremelo pedalı da denilir.

Yüksek hızdaki kuvvetli pasajlarda pedalı her seste değiştirmek imkansız olabilir ama arzulanan renk ve yavanlığı önlemek için pedal kullanılabilir. Böyle durumlarda yastıkların tellere dokunmasıyla sürekli bir pedal titreşimi kullanılabilir. Pedala ne tam olarak basmalı ne de tamamen kaldırmalıdır. (Banowitz, :121).

Trill pedalı, tek bir akor veya notadan hızlı bir diminuendo elde etmek için de kullanılabilir. Yastıkların tellere hafif dokunması için parmaklar tuşlardan çekilmelidir. Oktav ilk çalındığı zaman, rezonans elde etmek için pedala erken basılmalıdır.

Bu pedal şekli, hızlı geçitlerin dolgun çıkması için, seslerin karışmaması için, kalında tutulması gereken bir pedal sesi üzerinde değişik armoniler çalarken o sesin kaybolmaması için de kullanılabilir. Org sesinin taklit edilmesi istendiği zamanlarda da trill pedalı kullanılabilir (Prostakoff - Rosoff,1997:64)

- **Trillerde Pedal Kullanımı**

İkili aralığın titreşimi ile çalınan triller, iki notanın birbirleri içinde erimesidir. Sağ pedal burada da büyük bir yardımcıdır.

Tril zincirlerinde, doğal olarak ikili aralığın değişiminde pedal da değişecektir. Bütün romantik ve empresyonist müzikte sesler ile oluşturulan şiir ve resimlerde pedal çeşitli armonilerin değişimine rağmen tutulabilmekte, ikinci pedalin yardımıyla da tını hafifletilmekte ve renk değişikliği elde edilebilmektedir. Liszt'in "Orman Uğultuları", Debussy'nin "Reflet de L'eau" adlı eserlerinde böyle kullanıma örnek sayılacak bölümler vardır. (Pamir,1984:172)

- **Diatonik ve Kromatik Gamlarda Pedal Kullanımı**

Gamların pedalla çalınmalarında yarım sesler, tam seslere oranla daha hassadırlar. Yarım seslerin hassasiyetinden doğacak, bulanıklığı

engellemek için, her yarım ses arasında pedal değişimi yapmak gerekir. Örneğin do majör bir gamda, mi ile fa ve si ile do arasında pedal değiştirmek gerekir.

Süratli gamlar ise daha az pedal basışlarını gerektirirler. Birden çok oktavları kateden hızlı gamlar ve glissandolar tek bir pedal basışı ile çalınabilmektedir (Pamir,1984:172). Kromatik gamlarda pedal kullanımı konusunda farklı fikirler vardır. Kromatik gamlardaki yarım seslerin birbirine tonal bakımdan akraba olamamasından dolayı bu dizilerde pedal kullanımına karşı olanlar olsa da birçok kromatik gamda pedal kulağa hoş gelir. Durağan bir armoni üzerinde, ezgiyi süsleyen vurgulanmamış kromatik gamları pedal ile çalmak rahatsız edici değildir. Çok küçük ve kısa pedallar bu kullanımlar için uygundur. Pianissimo çalınması istenen, tiz seslerdeki kromatik gamlarda bu kullanım uygulanabilir.

• Özel Etkiler İçin Pedal Kullanımı

Yüksek hızdaki diziler alışılmadık şekilde uzun pedal kullanımı gerektirebilir (Philipp,1982:58). Eğer hızlı tempo kullanılır ve gidişin üzerinde crescendo yapılırsa, aşağıdaki örnekler rahatsız edecek şekilde bulanık olmayacaktır. Özellikle inici yönde oldukları zaman, kromatik gidişlerin kullanılması daha zordur ve daha sık pedal değişikliği veya kısmi pedal değişiklikleri gerekli olabilir.

Kimi zaman besteci, bir ses ya da akor üzerinde bir swell (crescendo ve diminuendo) isteyebilir. Gerçekleştirilmesi çok zor gibi görülen bu olay, notalar seslendirildikten hemen sonra pedala basılarak usta bir şekilde yapılabilir. Yastıklar kaldırılırken çevredeki tellerden çıkan aşırı sesler, hafif bir crescendo etkisi verebilir (Gökbudak, :13). Ayrıca bilerek yapılan bulanıklık pedalı gerektirebilir.

• Sol Pedalın Görevleri

Sol pedal, sağ pedal kadar sık kullanılmaz ama, piyano müziğine çok önemli etkileri vardır. Sol pedal, hafif, yumuşak tınıları elde edebilmek için kullanılır.

Sol pedalı ifade eden terimlerden biri olan "una corda" terimi, onsekizinci yüzyıl sonlarıyla ondokuzuncu yüzyılın başlarında sol pedalın, una corda (tek tel) pozisyonundan, due corda (iki tel) pozisyonuna ve sonunda tre corda (üç tel) pozisyonuna değiştirilebildiği enstrümanlardan doğmuştur (Fink,1992:69).

Sol Pedal, kimi zaman "piano" ve "pianissimo" işaretleri görüldüğü zaman, bu etkileri verebilmek için kullanılır. Bu kullanım yanlıştır. İyi bir yorumcu, sol pedalı kullanmadan da bu yumuşaklığı sağlayabilmelidir. Bir "piano" ve "pianissimo" görülen her yerde sol pedalı kullanmak yanlıştır. Sol pedalı sadece kısık ses rengi gerektiğinde kullanmak gerekir.

Bir diminuendodan sonra sol pedal kullanılabilir. Ancak diminuendo sırasında değil, yeni bir cümlenin başlamasından hemen önce pedala basılmalıdır.

• Orta Pedalın Görevleri

Orta pedalın en önemli özelliği, diğer elde bir melodi akışı varken, bastaki bir sesin uzatılmasına imkân vermesidir (Earlings-Dreger,:63).

Bazı yirminci yüzyıl bestecileri, orta pedalın kullanılacağı yerlerde pedalın baş harflerinin (Sostenuto Pedal -SP) yazılmasını istemelerine rağmen, orta pedalın kullanımı pek çok durumlarda nota üzerinde belirtilmemiştir. (Gökbudak, :22) Besteciler kimi piyano eserlerinde ellerin yetişebilmesinin mümkün olmadığı durumlarda bile, belirli notların tutulmasını isteyebilirler. Orta pedal, bu durumlarda yardımcı olacaktır. Ancak diğer durumlarda çok dikkatli kullanılmalıdır. Aksi halde, çirkin bulanıklıklar yaratabilir.

Orta pedal, sağ pedalla birlikte ya da tek olarak kullanılabilir. Ancak, sağ pedal ve orta pedalın birlikte kullanımı büyük bir ustalık gerektirir. Önce orta pedal tamamen basılmalıdır. Bununla beraber sağ

pedal, genellikle diğer armonileri tutmak ve değiştirmek için kullanılmalıdır.

• **Pedal Öğretimine Başlama Zamanı**

Pedalların hangi dönem eserlerinde ve nasıl kullanacakları konularında olduğu gibi, pedala başlama zamanı da pek çok eğitime göre farklılık gösterir. Kimi öğretmenler pedala zaman kaybetmeden, hemen başlamak gerektiğine inanırken, bir kısmı ise belirli bir sürenin geçmesinden yanadırlar.

James Bastien, piyano eğitiminin ilk iki yılında sağ pedalın fazla kullanılmaması ancak, arpejli pasajlarda ve parça sonlarındaki akorlarda yer verilmesi görüşündedir (Bastien,1988:160). Denes Agay'a göre, pedal tanıtımı için birkaç yıl beklemek veya hemen ilk aylarda başlamak şeklinde düşünmek yerine öğrencinin piyanodaki ilerlemesi ve genel müzik bilgisi değerlendirilmesi pedala başlamak için ölçüt olmalıdır (Agay,1987:23). M'lou Dietzer ise, öğrencinin bedensel özellikleri, algılaması, eşgüdümü, dikkat süresi ve yetenek düzeyi esas alınarak pedala başlama zamanının belirlenmesini önermektedir (Dietzer,1996:11). Seymour Bernstein'e göre, çağdaş piyano tekniği, parmaklar, eller, kollar, gövde ve ayaklar da dahil olmak üzere tüm vücudun kullanılması dolayısıyla koordine yeteneğinin gelişmesi gerekir. Bu nedenle pedal çalışmalarının geciktirilmesi veya yüzeysel olarak rastgele yapılması affedilemez (Bernstein;1981,143). Camp, başlangıç ve orta düzey piyano eğitiminde pedalın ihmal edilen bir konu olduğunu belirterek, öğrenci ileri bir düzeye gelmeden önce, eğitimin ilk yıllarından itibaren pedal tekniklerinin öğretilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. "Pedal, genel piyano tekniğinden ayrı bir konu olarak ele alındığı takdirde bütün boyutlarıyla yeniden öğretimi çok zor bir süreç olacaktır. Çünkü insan hareketlerinin tümü, mevcut alışkanlıklar iyice belirlendikten sonra şiddetli değişimlere uğramamak koşuluyla daha kolay öğrenilir" (Camp,1981:60).

Pedal öğretimine başlama zamanı, öğrenciye ve öğretmenin bu konudaki yaklaşımına göre değişir. Ancak yine de, öğretmenler genellikle öğrencinin pedal kullanıma başlamadan önce, fiziksel ve müziksel yönlerden bazı ön koşullara sahip olmasını tercih ederler. Bu ön koşullar şunlardır:

- Doğru vücut duruşunu bozmadan sağ ayağın pedala yetişebilmesi
- Oldukça akıcı bir şekilde nota okuma becerisi
- Her iki eli uyum içinde kullanabilme
- El ve ayak yeteneklerini koordine etme yeteneği
- Temel müzik bilgilerine (özellikle armoni) sahip olma (Agay;1981,19).

Yukarıdaki maddelerin ilk ikisi özellikle önemlidir. Küçük çocukların eğitimi söz konusu olduğunda, eğer çocuk pedala yetişemeyecek kadar küçük ve kısa boylu ise pedal çalışmasının öğrenci pedala yetişecek boya gelinceye kadar ertelemek gerekir. Öğrenci iki elini eşgüdüm içerisinde kullanmakta zorluk çekiyorsa, temel eşgüdümü gerçekleştirmek için alıştırmalar yaptırılması daha uygun olacaktır. Ellerini çok iyi kullanabilen öğrencilerde bile pedal çalışmalarına başladıktan sonra el ve ayak hareketlerinin eşgüdümünde sorun çıkabileceği unutulmamalıdır (Çimen,2001:161).

Yetişkinlerde de piyanoda pedal çalışmalarına başlamak için akıcı nota okuyabilme, her iki eli uyumlu kullanabilme becerilerinin tam olarak oluşması gereklidir. Aksı halde, ellerin uyumunda zorluk yaşayan bir öğrenci, işe ayak hareketleri de eklenince büyük güçlüklerle karşılaşabilir.

2002 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Prof. Gül Çimen danışmanlığında gerçekleştirilen "Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlarda Piyano Eğitiminde Pedal Kullanımı" başlıklı yüksek lisans tezinde elde edilen sonuçlara göre, Gazi Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi ve Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde müzik öğretmeni

yetiştireme programlarında piyano dersi veren öğretim elemanlarının büyük çoğunluğunun (%75) pedal öğretiminde başlamak için, öğrencinin temel teknik becerileri kazanmasını bekledikleri belirtilmiştir. (Göher, 2002:45)

5. SONUÇ VE ÖNERİLER (CONCLUSION AND COMMENDATIONS)

Piyano eğitiminde pedal kullanımı, doğru tekniklerle ve gerektiğinde yapıldığı zaman icrayı son derece etkileyen çok önemli bir konudur. Pedalların özelliklerinin ve görevlerinin, doğru zamanda öğrenilmesi büyük önem arz eder. Bu açıdan pedal eğitimine başlarken aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi önerilebilir:

Pedal çalışmalarına başlamadan önce, öğrenciye pedallar ve kullanımları hakkında kısa bilgiler verilebilir ve pedal mekanizmasının işleyişi gösterilebilir. Farklı pedal kullanımlarıyla nasıl etkiler elde edilebileceği küçük örneklerle gösterilebilir. Öğrenci sağ pedala basıldığı zaman teller üzerindeki surdinlerin kalktığını, tellerin serbestçe titreştiklerini, sesin nasıl uzadığını görerek daha iyi kavrayabilir.

Pedal tanıtıldıktan sonra öğretilmesi gereken ilk şey doğru ayak pozisyonudur. Öğrenci piyano taburesinin ön kısmına rahatça oturmalıdır. Sağ ayağın topuk kısmı daima yere sağlam bir şekilde basmalı ve ayağın uç kısmı sağ pedalin üzerinde olmalıdır. Sağ pedal yukarı doğru direnen bir yaya sahiptir. Bazı piyanolarda bu alışılmadık sertlikte olabilir ki bu durumda pedal basıldığında topuk yerden kalkma eğiliminde olacaktır. Pedal direnci ne düzeyde olursa olsun topuk hiçbir zaman yerden kalkmamalıdır (Çimen,2001:162).

Pedalı ayağıya doğru basış işlemi ayak bileğiyle yapılacağı için, piyanistin hareketine diz ve kalça mafsallarının yardımı da gerekecektir (Fink,1992:67)

"Topuğu döşemeye sabitleştirme, pedalı basıp kaldırma hareketlerinin daha kontrollü yapılmasını sağlar ve vücudu yere bağlayan bir dayanak noktası görevini yapar" (Bernstein,1981,144).

Sol ayak ise vücut dengesini sağlayabilmek için, taburenin altında rahat bir şekilde, sol pedala basacakmış gibi sol pedala yakın olarak durmalıdır.

Pedal, sağ ayak bileği ile hareket ettirilmeli, diz ve bacak harekete katılmamalıdır. Pedala basıp kaldırma hareketleri sessizce yapılmalıdır. Özellikle pedalı serbest bırakırken sert ve gürültülü hareketlerden kaçınılmalıdır. "Pedalı temiz ve sessiz kullanabilmek için sağ ayak bileği gevşek olmalıdır. Piyano çalarken ellerin ve bileklerin gevşekliği ne denli önemli ise, pedal kullanımında ayak bileğinin gevşekliği ve çevikliği o ölçüde önemlidir" (Ağay,1981:91).

• Pedal Kullanımında Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

Piyano çalmasını güzelleştiren ve zenginleştiren pedal, doğru şekilde kullanılmadığında yarardan çok zarar getirecektir. Göher'in (2002) yaptığı çalışmada, piyano eğitiminde pedal kullanımı sırasında karşılaşılan en önemli sorunlar şöyle sıralanmıştır:

- Pedalı bilinçsizce kullanma eğilimi
- El ve ayağı koordineli kullanamama
- Pedalı basılı unutma
- Gerekli yerlerde pedala basamama
- Teknik eksiklikleri kapatmak için pedal kullanma
- Pedalı gürültülü kullanma

Sözü edilen sorunlar, eserlerin müzikalitesini büyük ölçüde düşürebilir ve özelliklerini bozabilir. Bu nedenle pedal eğitimine doğru zamanda başlamak ve doğru teknikleri öğretmek büyük önem arz eder. Pedal mekanizmasının işleyişi öğrenciye gösterilmelidir. Yanlış ve bilinçsiz pedal kullanımının sonuçları örneklendirilerek anlatılmalıdır. Pedal

kullanımında sert ve gürültülü pedal değişimi, alışkanlığa dönüşmeden düzeltilmelidir. Doğru pedal kullanımı, piyano derslerinde verilen eğitimin yanı sıra kulak eğitimi ve armoni bilgisine de dayanır. Kulak yeterince eğitildiğinde, farklı fonksiyonlarda akorlarda aynı pedalı kullanmak öğrenciyi rahatsız edecektir, bu armoni bilgisiyle de pekiştirilirse sorun büyük ölçüde azalacaktır. Temel teknik becerileri kazanmış bir öğrenci, bu konularda henüz sorun yaşayanlara oranla daha rahat bir şekilde pedal kullanabilecektir ve dolayısıyla koordine sorunu büyük ölçüde bitecektir. Pedal öğretimi üzerine özgün kaynakların yaratılması, pedal kullanım tekniklerini gösteren metotların yazılması son derece önemlidir.

KAYNAKÇA (REFERENCES)

1. Agay, D., (1981). Teaching Piano. Yorktown Music Press, inc., New York.
2. Agay, D., (1987). Learning to Play Piano II. Yorktown Music Press, Inc. , New York.
3. Arnold, D., (1983). The New Oxford Companion To Music. Oxford University press , London.
4. Banowetz, J., Pedaling Technique.
5. Bastien, J.W. and BASTIEN, J.S., Beginning Piano For Adults.
6. Bernstein, S., (1981). With Your Own Two Hands. Schirmer , London.
7. Camp, M.W., (1981) Developing Piano Performance. Hinsow Music Inc., New York.
8. Çalışır, F., (1997). Çalgı Eğitimi. Önder Matbaacılık , Ankara.
9. Çimen, G., (2001). Piyano Eğitiminde Pedal Tekniği. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Dergisi, Cilt 21 Sayı:3
10. Dietzer, M., (1982). Pupil Meets Pedal. Clavier Hinsow Music Inc., New York.
11. Earlings, B.R. and Dreger, N., 24 Karat Piano Skills.
12. Ercan, N., (1992). "Piyano Pedal Tekniği" Orkestra Dergisi, Sayı:221, İstanbul.
13. Fenmen, M., (1947). Piyanistin El Kitabı. Akba Kitapevi, Ankara.
14. Fenmen, M., (1991). Müzikçinin El Kitabı. Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.
15. Fink, S., (1992). Mastering Piano Technique: A Guide for Students, Teachers and Performers. Amadeus Press
16. Göher, F., (2002). Müzik Öğretmeni Yetiştiren Kurumlarda Piyano Eğitiminde Pedal Kullanımı. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
17. Gökbudak, S., Piyano Eğitiminde Pedal Tekniği". Yayınlanmamış ders notları.
18. Lindeman, C.A., (1996). Piano Lab, An Introduction to Class Piano. Wadawort Publishing Company , USA.
19. Pamir, L., (1984). Çağdaş Piyano Eğitimi. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, Beyaz Köşk (Müzik Sarayı) Yayınları, İstanbul.
20. Prostackoff, J. and Rosoff, S., (1997). Abby Whiteside On Piano Playing , Indispensable Of Piano Playing. Amadeus Press , Portland, USA.
21. Rowland, D., (1983). A History Of Pianoforte Pedalling. Cambridge University Pres. , USA.
22. Sadie, S., (1980). The New Grove Dictionary of Music and Musicians. Macmillan Publishers Limited , London.
23. Şen, S.B., (1990). "Pedal Tekniği Üzerine Kısa Bir Açıklama" Orkestra Dergisi , Sayı:202 , Haziran.